

ACTA POLITOLOGICA

www.acpo.cz

RECENZOVANÝ ČASOPIS | PEER-REVIEWED JOURNAL

2019 | Vol. 11 | No. 1 | ISSN 1803-8220

MIKOLÁŠOVÁ, Delana (2019). Izraelské ministerstvo zahraničních věcí v éře premiéra Netanjahua: Čekají izraelské diplomaty pesimistické vyhlídky? *Acta Politologica*. Vol. 11, no. 1, pp. 20–37. https://doi.org/10.14712/1803-8220/16_2018

Published: 06/02/2019

Tento článek podléhá autorským právům, kopírování a využívání jeho obsahu bez řádného odkazování na něj je považováno za plagiátorství a podléhá sankcím dle platné legislativy.

This article is protected by copyright. Copying and use of its content and presenting it as original research without proper citation is plagiarism, which is subject to legal sanctions.

Katedra politologie Institutu politologických studií
Fakulta sociálních věd Univerzity Karlovy

Department of Political Science, Institute of Political Studies
Faculty of Social Sciences, Charles University

Izraelské ministerstvo zahraničních věcí v éře premiéra Netanjahua: Čekají izraelské diplomaty pesimistické vyhlídky?

Delana Mikolášová¹

Abstract:

This article discusses the origins of the central role of national security in Israeli foreign policy and analyses its implications for the relationship between Israel's Office of the Prime Minister (PMO) and the Ministry of Foreign Affairs (MFA). The research focuses on the changing nature of this relationship between Israel's PMO and MFA during the last three consecutive Netanyahu administrations from 2009 to 2018, and the reflection of those dynamics on Israel's bilateral relations with the United States of America, Israel's most important strategic ally. The author argues that the Israeli MFA has faced a rapid decline in its foreign policy competences and influence in the analysed period of 2009–2018. Moreover, this process has accelerated significantly since 2015 when Netanyahu decided to hold simultaneously a portfolio of Prime Minister as well as Minister of Foreign Affairs. Proposed reasons for the decline of the Israel's MFA are enumerated.

Key words: *National security; Israeli foreign policy; Israeli Ministry of Foreign Affairs; Israeli diplomacy; Netanyahu Administration; Trump Administration; Israel; USA*

Úvod

Stát Izrael, který si v květnu 2018 připomněl sedmdesátileté výročí své existence, čelí již od roku 1948, kdy první premiér David Ben-Gurion vyhlásil jeho samostatnost, neustálým bezpečnostním hrozbám. Jejich intenzita a charakter se v průběhu uplynulých desetiletí proměňovaly. Izrael jako „*národ ve zbraní*“ (Ben-Eliezer 2004: 49) však vždy usiloval v dynamicky se měnícím regionu Blízkého východu, v němž radikální islamistická hnutí jako libanonský Hizballáh či palestinský Hamás otevřeně vyzývala k jeho zničení, o maximalizaci vlastní národní bezpečnosti. Permanentní přítomnost bezpečnostních hrozeb se v Izraeli projevuje nejen v úzkém sepjetí civilní a vojenské sféry, ale odráží se také v procesu tvorby izraelské zahraniční politiky.

Prioritizace témat souvisejících s národní bezpečností se stala přirozenou součástí rozhodování izraelských vládních kabinetů nezávisle na jejich politické orientaci. Tento trend ovlivnil také oblast izraelské zahraniční politiky a diplomacie. Ačkoliv by hlavní odpovědnost za proces formování bilaterálních vztahů Izraele s dalšími státy mělo nést Ministerstvo zahraničních věcí Státu Izraele (MZV), kvůli dominantnímu postavení bezpečnostních otázek se záhy ocitlo v podřízeném postavení vůči Úřadu premiéra, který kladl bezpečnostní priority

¹ Mgr. Delana Mikolášová, Ph.D., studovala na Katedře politologie a evropských studií Filozofické fakulty Univerzity Palackého (Křížkovského 12, 771 80 Olomouc), s níž dále spolupracuje. Od roku 2015 zároveň působí jako vědecká diplomatka na Velvyslanectví ČR v Izraeli. Kontakt: delana.mikolasova@gmail.com. ResearcherID: C-1368-2019.

před zahraničně-politické zájmy. K nejvýraznějšímu oslabení pozice MZV docházelo nejčastěji v těch časových obdobích, kdy izraelský premiér stál zároveň v čele MZV a post ministra zahraničních věcí zůstal záměrně neobsazen. Vzhledem k tomu, že se v jednom takovém období nacházíme i nyní – tedy v éře současného izraelského premiéra Benjamina Netanjahua, si autorka klade za cíl detailněji představit vazby mezi Úřadem premiéra a izraelským MZV a přiblížit praktické důsledky jejich antagonismu v rovině směřování izraelské zahraniční politiky.

Hlavním výzkumným cílem předkládané stati je analyzovat, jakým způsobem se vyvíjely vztahy mezi izraelským MZV a Úřadem premiéra v období posledních třech po sobě jdoucích vládních koalic premiéra Netanjahua, tedy od března 2009 do závěru prosince 2018², kdy byl tento článek finalizován. Charakter vazeb mezi izraelským MZV a Úřadem premiéra je nahlížen z pohledu tzv. *konceptu centrality národní bezpečnosti*, jenž je charakteristický pro izraelské prostředí a jehož historické kořeny spadají do období ještě před vyhlášením Státu Izraele v roce 1948 (Miller 2001: 34; Inbar 2008: 40; Horowitz 1993: 11). Důležitý indikátor zahraničně-politického soupeření mezi oběma rezorty představují zejména diplomatické vztahy s USA. Ty jsou dlouhodobě považovány za nejdůležitějšího garanta izraelské bezpečnosti na Blízkém východě (Mearsheimer, Walt 2008: 5), přičemž bilaterální vazba mezi oběma zeměmi je charakterizována jako nejpevnější a nejstabilnější v moderních dějinách (Cavari, Nyer 2014: 1). Předkládaný text se proto soustředí na soupeření mezi izraelským MZV a Úřadem premiéra Netanjahua o to, která z těchto dvou institucí bude určovat výslednou podobu vztahů s Washingtonem.

Detailněji jsou představeny rovněž vazby mezi premiérem Netanjahuem a jeho kontroverzním ministrem zahraničních věcí Avigdorem Liebermanem (2009–2013). Po znovuzvolení Netanjahua v parlamentních volbách v lednu 2013 následuje období dočasné kumulace funkcí premiéra a ministra zahraničních věcí v jedné osobě. Tento stav přetrvává i po dosud posledních parlamentních volbách v březnu 2015, odkdy Netanjahu opět vykonává funkci premiéra i ministra zahraničních věcí zároveň. Tentokrát se však jedná o systémovou změnu, neboť Netanjahu o jmenování ministra zahraničních věcí od roku 2015 veřejně neuvažoval (Netanjahu 2016; Eldar 2018; The Jerusalem Post 2018). Zvolený časový úsek let 2009–2018 proto umožňuje analyzovat postupné změny v postavení MZV v období tří po sobě jdoucích Netanjahuových administrativ, přičemž je důraz kladen zejména na bilaterální vztahy s USA.

Z hlediska teoretického ukotvení analýzy vazeb mezi Úřadem premiéra a izraelským MZV je stěžejní *koncept centrality izraelské národní bezpečnosti*, jenž je mezi izraelskými politology a bezpečnostními experty rozšířený a nachází své aplikace také v rovině diplomacie (Soffer 2004: 3–5). Výzkum centrality izraelské bezpečnosti se koncentruje především okolo telavivského think-tanku *Institute for National Security Studies (INSS)*, mezi jehož hlavní postavy patří například Amos Yadlin (2016), Yoram Schweitzer (2014, 2016) či Kobi Michael (2010) a Gabi Siboni (2014, 2016). Opomenout nelze ani obsáhlé dílo jednoho z hlavních teoretiků izraelské národní bezpečnosti Efraima Inbara (Inbar 2007, 2008, 2013). Odborné diskuze o charakteru vztahů mezi Úřadem premiéra a izraelským MZV jsou však již méně časté. Sasson Soffer se zaměřuje na historickou pozici izraelského MZV v procesu utváření

² První vláda premiéra Benjamina Netanjahua (od 31. 3. 2009 do 18. 3. 2013), druhá Netanjahuova vláda (od 18. 3. 2013 do 15. 5. 2015), třetí Netanjahuova vláda (od 14. 5. 2015). Netanjahu zastával funkci předsedy vlády poprvé již v letech 1996–1999, pro účely tohoto článku jsou však jeho vládní kabinetů chronologicky pojmenovány řadovou číslovkou až od roku 2009.

zahraniční politiky a zkoumá důvody dominantního postavení Úřadu premiéra v této oblasti (Soffer 2004), Charles G. Freilich se soustředí na kompetence obou institucí v otázkách národní bezpečnosti (Freilich 2012). Na citelný pokles vlivu izraelského MZV v posledním desetiletí kriticky upozorňuje kariérní diplomat Jeremy Issacharov (Issacharov 2013) a diplomatický korespondent deníku Haaretz Barak Ravid (Ravid 2014, 2016a, 2016b). V obou případech se však jedná o populárně-naučné články, nikoliv o analytické statě. V českém prostředí zůstává problematika izraelské národní bezpečnosti a její implikace v oblasti izraelské zahraniční politiky prozatím stranou badatelského zájmu. Dosavadní výzkum se orientuje zejména na historii a současnou podobu česko-izraelských bilaterálních vztahů a hlavní priority české zahraniční politiky ve vztahu k regionu Blízkého východu (Bureš 2008; Čejka, Ježová 2012; Ježová, Bechyňský 2014). Určitou výjimku v tomto ohledu představuje výzkum Ireny Kalhousové, která se ve svém analytickém pojednání z roku 2015 postavením izraelského MZV částečně zabývá (Kalhousová 2015). V kontextu české odborné debaty lze proto tento článek vnímat jako jeden z prvních pokusů analyzovat komplexitu vztahů mezi izraelským MZV a Úřadem premiéra.

Národní bezpečnost a zahraniční politika v izraelském pojetí: Dvě strany téže mince?

Proces tvorby izraelské zahraniční politiky byl již od roku 1948 silně ovlivňován geografickým postavením v srdci Blízkého východu a zejména bezpečnostní situací, v níž se země nacházela. Mimořádný důraz na bezpečnostní témata se stal přirozenou součástí rozhodování izraelských politických a vojenských elit v situacích, kdy bylo nemožné od sebe oddělit stav války od stavu míru a hranice mezi civilní a vojenskou sférou byla značně fragmentovaná (Barak, Sheffer 2010: 16; Sela 2010: 67; Ben-Eliezer 1995: 265; Horowitz 1984: 83). Jak zdůrazňuje politolog Zalman Shiffer: „*důležitost otázek spojených s bezpečností má přímý vliv na utváření zahraničně-politických priorit Izraele*“ (Shiffer 2010: 215). Žádná jiná otevřená demokratická společnost nečelila srovnatelnému počtu aktivních nepřátel a tolika existenčním hrozbám, jako tomu bylo v případě židovského státu (Schueftan 2015: 7). Jednotlivé izraelské vlády byly nuceny při zajišťování národní bezpečnosti spoléhat primárně na vlastní vojenskou sílu (Inbar 2008: 40). Diplomatické garance ze strany mezinárodního společenství v tomto procesu sehrály až druhořadou roli. Respektovanou pozici si vydobyla izraelská armáda jako „*nejlepší záruka existence židovského státu*“ (Inbar 2008: 58; Rosenhek, Maman, Ben-Ari 2003: 461).

Izraelští premiéři – Netanjahua nevyjímaje – při vymezení klíčových zahraničně-politických priorit svých vlád vždy respektovali také důležitý sociální konstrukt, který již v roce 1983 popsal Yoram Peri: „*Izraelská společnost včetně politických a vojenských elit totiž kolektivně i individuálně věří, že cílem Arabů v minulosti bylo – a v jistých radikálních formách stále je – zničit židovský stát nejen jako politickou entitu, ale také ohrozit existenci jeho obyvatel*“ (Peri 1983: 19). Kořeny tohoto sociálního konstruktů najdeme již v postojích prvního izraelského premiéra Ben-Guriona, pro něhož představovala společná arabská existenční hrozba důležitý integrační a jednotící nástroj v procesu formování novodobého izraelského národa s pravidelnou armádou. Ačkoliv lze kriticky namítnout, že koncept územní obklíčenosti a permanentní bezpečnostní hrozby měl své opodstatnění v izraelské domácí i zahraniční politice pouze v uplynulých dekadách, kdy se Izrael účastnil konvenčních válek se svými arabskými sousedy, je důležité upozornit na skutečnost, že jeho jádro

ovlivňuje izraelskou zahraniční politiku i v současnosti – tedy v době kybernetických hrozeb, globálního terorismu či dezinformačních kampaní. Lze to demonstrovat prostřednictvím tzv. *Národního bezpečnostního indexu (National Security Index)*, který každým rokem zveřejňuje izraelský výzkumný tým pod vedením Cipi Israeli z již zmiňovaného Institute for National Security Studies (INSS) v Tel Avivu. Index vychází ze sběru statistických dat získaných metodou osobního dotazníkového šetření na reprezentativním vzorku 800 respondentů starších 18 let, kteří jsou izraelskými občany – a to jak židovské, tak arabské národnosti (Israeli 2018). Z analýzy dat, jejichž sběr proběhl v listopadu a prosinci 2017, vyplynulo, že nejvíce respondentů – až 39 % – považuje za největší bezpečnostní riziko takové hrozby, které mají původ mimo území Izraele. Zároveň se až 85 % židovských respondentů obává, že angažmá Íránu v sousední Sýrii představuje „mimořádně vážnou“ hrozbu pro bezpečnosti Izraele. V neposlední řadě 35 % dotázaných – opět nejvíce z daného vzorku respondentů – považuje za největší izraelský úspěch posledních 70 let skutečnost, že jejich vlast byla schopná ubránit svoji bezpečnost prostřednictvím silné armády, zatímco pouze 13 % považuje za největší úspěch vybudování stabilní ekonomiky (Israeli 2018).

Univerzální definice konceptu centrality národní bezpečnosti nebyla dosud stanovena. O nalezení její minimální varianty se nejprve pokoušel Moše Lissak. V Lissakově pojetí spočívá minimální definice izraelské národní bezpečnosti v „*primárním zajištění národního přežití a obraně vitálních zájmů Izraele*“ (Lissak 1993: 55). Specifická bezpečnostní situace Izraele se stala již od 80. let 20. století předmětem zájmu izraelských politologů v čele s Yoramem Perim (Peri 1983). Užívají pro ni pojmy jako „*stav nevyhnutelnosti války, obléhaný mír či obklíčený stát*“ (Inbar 2008: 57; Horowitz 1993: 11; Mearsheimer, Walt 2008: 81; Kimmerling 1993: 199). Obtížnost situace, v níž se ocitá izraelská společnost jako celek, je charakterizována jako *stav „spící války“* nebo „*obklíčené společnosti*“ (Horowitz 1993: 12; Peri 1983: 20; Lissak 1993: 55; Barak, Sheffer 2009: 2; Bar-Or 2010: 259). Aspekt tvorby izraelské zahraniční politiky zdůrazňuje ve svém konceptu „*národa ve zbraní*“ Uri Ben-Eliezer, podle něhož je dominantní ideologií izraelské společnosti *militarismus*, který činí z válek normativní a legitimní řešení politických problémů, což slouží izraelským politickým elitám ke zdůvodnění všech jejich domácích i zahraničně-politických kroků (Ben-Eliezer 1995: 265–269). Spojení národní bezpečnosti a diplomatických otázek se v případě Izraele věnuje Dan Horowitz, který pokládá za přirozené, že „*prioritizace národního přežití je hlavním cílem jak izraelské vojenské strategie, tak diplomacie*“ (Horowitz 1993: 11–12). Mimořádná důležitost otázek spojených s bezpečností má přímý vliv na utváření zahraničně-politických priorit Izraele a vztahy mezi izraelským MZV a Úřadem premiéra (Shiffer 2010: 215), čímž se zabývá i tento článek.

Pozice izraelského MZV v procesu utváření zahraniční politiky

Dominance otázek spojených s národní bezpečností ovlivňuje pozici izraelského MZV v procesu formování zahraniční politiky. Bezpečnostní témata často zastíňují zahraničně-politické preference MZV, které pak ztrácí „*dostatečný prostor k manévrování*“ (Soffer 2004: 4). Diplomatické iniciativy Izraele nevznikají z potřeby uplatňovat morální principy v mezinárodních vztazích, ale z nezbytnosti ochraňovat vlastní bezpečnostní zájmy (Soffer 2004: 4). Yoram Peri zachází ještě dále, když popisuje izraelskou diplomacii jako „*zotročenou*“ a plně podřízenou bezpečnostní politice (Peri 1983: 20). Dominance bezpečnostních otázek má za následek také jistou těžkopádnost izraelské diplomacie, způsobenou zejména tím, že o obsahu řady jednání či bezpečnostních brífinků premiéra a dalších členů vlády není

vedení izraelského MZV vůbec informováno (Soffer 2004: 4–5; Gazit 2002: 240). Poslední tři volební období premiéra Netanjahua jsou ukázkou postupného omezení vlivu izraelského MZV zejména ve strategických vztazích s USA a ve vztazích s tradičními evropskými spojenci ve prospěch Úřadu premiéra. Jedním z důvodů tohoto stavu je historicky slabé postavení izraelského MZV, které muselo v minulosti často ustupovat ze svých zahraničně-politických pozic pod tlakem premiérů, ministrů obrany či dokonce náčelníků generálního štábu.

Krátce po vyhlášení nezávislosti Izraele v roce 1948 tvořili zárodek tehdejšího MZV bývalí členové zahraničně-politického oddělení Židovské agentury, která již od počátku 40. let 20. století udržovala strategické vazby s řadou mezinárodních partnerů včetně Československa. Zkušenosti prvních zaměstnanců MZV a jejich osobní kontakty představovaly pro izraelskou diplomacii v prvním roce existence Státu Izrael na mezinárodním poli nespornou výhodu. Gideon Rafael, jeden z prvních izraelských kariérních diplomatů, připomněl, že v květnu 1948 „jsme ministerstvo zahraničních věcí představovali pouze my tři – Moše Šarett³, sekretářka a já.“ Právě Rafael a Šarett byli 14. května 1948 pověřeni premiérem Ben-Gurionem, aby odeslali vůbec první oficiální diplomatické telegramy, v nichž informovali mezinárodní společenství o vyhlášení židovského státu (The New York Times 1998).

Navzdory vysokým profesním kvalitám prvních diplomatů se však izraelské MZV záhy ocitlo v podřízené pozici vůči předsedovi vlády a jeho aparátu. Premiér Ben-Gurion měl totiž od počátku svého funkčního období pouze malý zájem na tom, aby se na jeho strategických vojensko-bezpečnostních rozhodnutích, úzce souvisejících s výkonem zahraniční politiky, podílel kromě ministra obrany ještě někdo další (Brownstein 1977: 262). Tuto skutečnost lze demonstrovat na vztahu mezi premiérem Ben-Gurionem a ministrem zahraničních věcí Šarettem. V roce 1953 došlo z iniciativy generála Ariela Šarona a pod záštitou ministra obrany Moše Dajana k založení bojové *Jednotky 101*, speciálně vycvičeného komanda, jehož hlavním úkolem bylo podnikat zastrašovací nájezdy proti arabským vesnicím na území Jordánska a v pásmu Gazy (Hefez, Bloom 2006: 52–55). Ministr zahraničních věcí Šarett tyto provokativní operace opakovaně kritizoval. Obával se totiž možné vlny mezinárodní kritiky, která by mohla ohrozit již příslibené zbrojní dodávky ze zahraničí. Ben-Gurion však považoval útočivé vpády arabských kmenů z příhraničních oblastí na území Izraele za vážnější hrozbu národní bezpečnosti než mezinárodní přísliby, proto kontroverzní vojenské operace podporoval (Kuperman 2003: 679). Šarett, který naopak usiloval o de-eskalaci arabsko-izraelského konfliktu ve snaze nezavdávat mezinárodnímu společenství další důvody ke kritice Izraele, se s premiérem často neshodoval. Citelné zhoršení vztahů mezi oběma politiky vyvrcholilo v roce 1956, kdy Šarett rezignoval na funkci ministra zahraničních věcí a ukončil svou politickou kariéru (MFA 2016).

Jediným izraelským premiérem, který během výkonu své funkce respektoval pozici MZV a řídil se jeho doporučeními, byl umírněný levicový politik Levi Eškol⁴ (Soffer 2004:5). Byl to právě on, kdo jako historicky první izraelský premiér vykonal v roce 1964 státní návštěvu USA na pozvání amerického prezidenta Lyndona B. Johnsona (Daily News Bulletin 1964: 3). Eškolova návštěva položila základy mimořádným vztahům mezi Izraelem a USA, které tvoří hlavní osu současné izraelské zahraniční politiky (Weinberg 2014: 61–62). Mezi diplomatickými úspěchy premiéra Eškola je vysoce ceněn také jeho aktivní přístup k normalizaci vztahů se Spolkovou republikou Německo, vrcholící jeho první oficiální návštěvou této

³ Moše Šarett byl prvním izraelským ministrem zahraničních věcí v letech 1948–1956, v letech 1954–1955 zastával také funkci premiéra.

⁴ Levi Eškol stál v čele izraelské vlády v letech 1963–1969.

země v roce 1965. Německý kancléř Ludwig Erhart se zavázal upevňovat vztahy s Izraelem nejen po ekonomické a vojenské stránce, ale vyjádřil židovskému státu také svou politickou a morální podporu (Daily News Bulletin 1965: 1). V současnosti izraelská vláda považuje Německo za hlavního garanta své bezpečnosti v Evropě (Schueftan 2015: 16).

Ačkoliv se Eškol řídil doporučeními MZV více než kterýkoli jiný izraelský předseda vlády a dosáhl historických diplomatických úspěchů, politické uznání na domácí půdě mu to nezajistilo. Do povědomí izraelské veřejnosti se naopak zapsal jako nerozhodný premiér, který dlouho otálel udělit souhlas se vstupem Izraele do tzv. šestidenní války proti Egyptu v roce 1967, čímž ohrozil bezpečnost země (Avi-Hai 2013). Kvůli stupňujícímu se tlaku ze strany špiček izraelské armády – včetně tehdejšího náčelníka generálního štábu Jicchaka Rabina – Eškol nakonec se vstupem Izraele do války souhlasil. Tato událost bývá označována jako „*revolta generálů*“ a stala se symbolem dominance vojenské sféry nad sférou civilní (Ben-Eliezer 1995: 8). Šestidenní válku lze považovat za historický příklad toho, jakým způsobem dokázaly izraelské vojenské elity ovlivňovat rozhodnutí premiéra a tím i zahraniční politiku země.

Uplatňování dominantního vlivu Úřadu premiéra v oblasti diplomatických vztahů na úkor pozic izraelského MZV se stalo u izraelských premiérů častým jevem (Soffer 2004: 4; Gazit 2002: 242; Brownstein 1977: 261). Nejmarkantněji se tento jev projevil v bilaterálních vztazích s těmi státy, které nejvíce ovlivňují bezpečnost Izraele v regionu Blízkého východu. Charles D. Freilich zdůvodňuje historické oslabení izraelského MZV ve vládním systému tak, že v nejužším okruhu premiérových poradců zpravidla dochází k umělému rozdělování agend na bezpečnostně-obrannou a zahraničně-politickou. Ministr zahraničních věcí a vysoce postavení představitelé MZV mají ztížený přístup k premiérovi v případě porad k bezpečnostně-obranným tématům navzdory skutečnosti, že „*doslova každé premiérovo rozhodnutí o bezpečnostních otázkách v sobě nese také významný zahraničně-politický aspekt*“ (Freilich 2012: 252). Tento stav by bylo možno zvrátit pouze za předpokladu, že by zástupci MZV byli k těmto debatám automaticky zváni (Freilich 2012: 253).

Jeremy Issacharoff, současný izraelský velvyslanec ve Spolkové republice Německo a zkušený kariéerní diplomat, vyjádřil v roce 2013 názor, že důvodem dlouhodobě slabé pozice MZV může být negativní diskurz izraelského veřejného mínění, které nepovažuje MZV a diplomatický sbor za jednu z klíčových záruk k zajištění bezpečnosti země. Diplomatických úspěchů je zpravidla dosahováno na tajných fórech, o jejichž existenci veřejnost netuší: „*Úspěch diplomacie je nakonec měřen tím, čemu se podařilo zabránit než tím, co bylo veřejně deklarováno*“ (Issacharoff 2013). Izraelská veřejnost zpravidla nereflektuje, že diplomaté významným způsobem přispívají k rozvíjení strategických vazeb Izraele s dalšími zeměmi, čímž se přímo podílejí na zajištění bezpečnosti země. Při výkonu svého povolání navíc doslova nasazují vlastní život, neboť izraelské diplomatické mise patří vždy mezi první cíle teroristických útoků na Izraelce v zahraničí (Issacharoff 2013).

Netanjahu jako premiér a ministr zahraničních věcí v jedné osobě

Při analýze pozic izraelského MZV v procesu tvorby zahraniční politiky hraje důležitou roli charakter vztahu mezi ministry zahraničních věcí a jejich premiéry. Ve zkoumaném období let 2009–2018, kdy usedl do premiérského křesla Netanjahu, skončilo období relativně vyvážených vztahů a vzájemného respektu mezi Úřadem premiéra vedeným jeho předchůdcem Ehudem Olmertem a izraelským MZV v čele s ministryni zahraničních věcí Cipi Livni (Benn 2007). Netanjahu se na počátku svého prvního volebního období v roce 2009 rozhodl

jmenovat šéfem diplomacie kontroverzního pravicového politika Avigdora Liebermana z koaliční pravicové strany Jisrael Bejtenu. Mezinárodní společenství vnímalo jmenování Liebermana, jenž se netajil svými radikálními pravicovými postoji vůči Palestincům, s obavami. Premiér Netanjahu však neváhal obratně využít negativní pověsti svého šefa diplomacie k tomu, aby nechával z jeho úst zaznívat ostrou kritiku palestinských politiků, zatímco zároveň prezentoval mezinárodnímu společenství sám sebe jako konstruktivního zastávce umírněných pozic (Friedson 2010).

Už při jmenování Liebermana, který vládl pouze limitovanou znalostí angličtiny, do čela izraelského MZV bylo zřejmé, že premiér a zkušený rétor Netanjahu⁵ bude pravidelně zasahovat do jeho kompetencí. Ve vztazích s nejdůležitějším spojencem USA, poznamenaných navíc osobními antipatiemi šéfky americké diplomacie Hillary Clintonové vůči Liebermanovi, pověřil Netanjahu dohledem nad oblastí bezpečnostní spolupráce a zbrojních vývozu ministra obrany a bývalého náčelníka generálního štábu izraelské armády Ehuda Baraka. Ten tak doslova převzal část pravomocí, jež tvořily původně součást portfolia ministra zahraničních věcí (The Algemeiner 2012). Premiér Netanjahu demonstroval dominanci Úřadu premiéra nad MZV ve vztazích s USA také tím, že vždy osobně vystupoval na výroční konferenci Americko-izraelského výboru pro veřejné záležitosti (AIPAC), vlivné proizraelské lobby hájící zájmy židovského státu na půdě Kongresu (Mearsheimer, Walt 2008: 5), aniž by se kdykoliv nechal zastupovat ministrem zahraničních věcí Liebermanem (Kampeas 2007). Není proto překvapující, že v důsledku těchto Netanjahuových opatření docházelo k dalšímu oslabování pozice izraelského MZV ve vztahu k Úřadu premiéra. Poté, co byl v prosinci 2012 Lieberman donucen rezignovat na svou funkci po obvinění ze zneužití svých pravomocí, Netanjahu se rozhodl roli šefa diplomacie dočasně vykonávat osobně do termínu nejbližších parlamentních voleb v lednu 2013 (BBC 2012).

Po výhře Netanjahuovy pravicové koalice *Likud-Jisrael Bejtenu* ve volbách do Knesetu v lednu 2013 nebylo vyšetřování Liebermanovy korupční kauzy stále ukončeno. Staronový premiér Netanjahu se rozhodl post ministra zahraničních věcí opět dočasně neobsadit a rezervovat jej pro možný návrat svého koaličního partnera Liebermana do vrcholné politiky. Každodenním řízením chodu MZV byl formálně pověřen vlivný člen Likudu Zeev Elkin v pozici prvního náměstka (MFA 2013), jenž se netajil svým odmítavým postojem ke vzniku samostatného palestinského státu a byl považován za ještě většího radikála než Lieberman. Směrování izraelské zahraniční politiky však nadále určoval přímo Netanjahu. Premiérův tiskový mluvčí Mark Regev vzniklou situaci popsal následovně: „*Premiér je první mezi rovnými. Bude to on, kdo povede diplomatický mírový proces⁶ a kdo bude odhodlán důrazně prosazovat myšlenku dvou států pro dva národy*“ (Ahren 2013). Netanjahuovo rozhodnutí záměrně neobsadit post ministra zahraničních věcí nepředstavovalo v izraelských dějinách žádný precedent. Premiéři Golda Meirová, Mechanem Begin či Jicchak Šamir během svých volebních období rovněž dočasně kumulovali funkci předsedy vlády a ministra zahraničních věcí (Waxman 2006: 44; Shlaim, Yaniv 1980: 243). Ve snaze minimalizovat možný negativní vliv radikálního náměstka Elkina na nejstrategičtější bilaterální relaci s USA pověřil Netanjahu péčí o vztahy s Washingtonem umírněného člena Likudu Yuvala Steinitze, který v jeho vládě zastával funkci ministra pro mezinárodní vztahy a strategické záležitosti (Ahren 2013). Netanjahuovy kroky měly za

⁵ Netanjahu strávil část mládí v USA, kde navštěvoval střední školu a účastnil se úspěšně studentských soutěžních debat.

⁶ Blízkovýchodní mírový proces (*Middle East Peace Process*, zkráceně *MEPP*) je mezinárodní diplomatické úsilí směřující k nalezení řešení izraelsko-palestinského konfliktu. Patří dlouhodobě k prioritám USA i EU.

následek další oslabování pozice izraelského MZV, jež de facto ztratilo kontrolu nad relací s USA, což přispělo k prohloubení propasti mezi kariéerními diplomaty a Úřadem premiéra.

V listopadu 2013 byl Lieberman soudem zbaven obvinění z korupce, což umožnilo jeho návrat do Netanjahuovy druhé koaliční vlády opět na pozici šéfa izraelské diplomacie (Sherwood 2013). Soustředil se zejména na zintenzivnění bilaterálních vztahů s jednotlivými členskými státy EU a zlepšení izraelského dialogu s Ruskem a Čínou (Freedman 2014: 148). Americká diplomacie vedená Johnem Kerryem se k Liebermanovi stavěla přívětivěji než Kerryho předchůdkyně Clintonová. Tolerantnější postoj americké administrativy k izraelskému ministru zahraničních věcí byl ovlivněn rovněž tím, že vedením znovuobnovených mírových jednání s palestinskou stranou, která Kerry inicioval v létě 2013, byla pověřena místo Liebermana bývalá ministryně zahraničních věcí Livni. Premiér Netanjahu se i nadále soustředil na svou doménu, tedy posilování strategických vazeb s vlivnými americkými židovskými organizacemi. Při jeho klíčových projevech před AIPAC v roce 2014 a 2015 byl Lieberman záměrně upozaděn (Haaretz 2014).

K dosud největšímu oslabení postavení izraelského MZV došlo po parlamentních volbách v roce 2015. Opět vítězný Netanjahu se rozhodl již v procesu sestavování většinové vládní koalice spravovat portfolio zahraničních věcí pouze osobně, aby si tak ponechal strategickou výhodu pro možná další koaliční vyjednávání. Jeho vládní kabinet totiž v roce 2015 disponoval ve 120členném Knesetu pouze těsnou většinou 61 křesel. Vedením MZV staronový premiér pověřil svou ambiciózní stranickou kolegyni Cipi Chotovevy ve funkci první náměstkyně (MFA 2015), aby uspokojil zastánce jestřábích pozic uvnitř Likudu. Chotovevy byla pověstná svými nekompromisními postoji vůči palestinskému vedení včetně výzev ke kompletní anexi Západního břehu Jordánu Izraelem (Fattal 2015). Její vedoucí úlohu v čele rezortu lze však charakterizovat spíše jako protokolární, neboť strategické směřování izraelské zahraniční politiky nadále kontroloval – a v současnosti stále kontroluje – výlučně premiér a ministr zahraničních věcí v jedné osobě Netanjahu. Každodenní chod MZV Netanjahu nejprve řídil prostřednictvím svého dlouholetého poradce pro zahraničně-politické otázky Dora Golda, jehož jmenoval v květnu 2015 na vysokou pozici generálního ředitele MZV, aby uvnitř rezortu vyvažoval vliv náměstkyně Chotovevy. Gold tak byl na základě Netanjahuova rozhodnutí jmenován do nejvyšší úřednické pozice v rámci MZV, jež byla do té doby obsazována výlučně kariéerními diplomaty (Rudoren 2015). Politická nominace Golda přispěla k dalšímu oslabení profesního aparátu izraelského MZV, jelikož funkce generálního ředitele byla dosud apolitická.

Premiér Netanjahu si Golda zvolil z toho důvodu, že v letech 1996 až 1999 působil jako izraelský velvyslanec při OSN a měl s fungováním MZV již jistou zkušenost. V nové funkci se Gold snažil udržovat korektní vztahy s premiérem, jelikož na jeho přízni přímo závisel úspěch řady jeho vlastních diplomatických iniciativ. Během více než ročního působení v čele MZV se Goldovi podařilo obnovit politický dialog s řadou afrických zemí včetně Jihoafrické republiky, která dosud neoblomně stála na straně Palestinské národní samosprávy (Ahren 2016). Jeho diplomatické úspěchy v Africe, jichž dosahoval zejména díky osobní angažovanosti Netanjahua, však k posílení pozice MZV nepřispěly. Gold se totiž při kompetenčních střetech mezi svým rezortem a Úřadem premiéra vždy snažil vyvarovat přímé konfrontace s předsedou vlády. Neprotestoval proto ani proti dalšímu oklešťování pravomocí MZV, jehož zástupci začali být stále častěji vylučováni z důležitých mezirezortních koordinačních jednání s Úřadem premiéra, kde až dosud bývala jejich účast automatická (Ravid 2016a). To mělo za následek další prohlubování frustrace kariéerních diplomatů uvnitř izraelského MZV.

„Diplomaty nepotřebujeme. Jsem tady já.“

Ačkoliv se vztahy mezi Netanjahuem a Goldem jeví jako korektní a přátelské, ve skutečnosti mezi nimi docházelo od poloviny roku 2016 k nárůstu napětí. Když byl na jednom z uzavřených mítinků před zasedáním Valného shromáždění OSN v září 2016 Netanjahu dotázán zástupci izraelského ministerstva obrany, proč se jednání neúčastní také Gold a diplomaté z MZV, nechal se premiér slyšet: „*Nepotřebujete přece lidi z ministerstva zahraničních věcí. Jsem tady já*“ (Ravid 2016a). Ani zkušenému Goldovi se totiž nepodařilo vyvrátit Netanjahuovu silně zakořeněnou představu, že izraelští diplomaté nehájí zájmy své země dostatečně aktivně a podávají pouze pasivní zpravodajství ze svých zemí působení. Premiér Netanjahu je totiž dlouhodobě přesvědčen, že zahraniční politice rozumí o poznání lépe než diplomaté. Tuto situaci výstižně charakterizoval diplomatický korespondent deníku Haaretz Barak Ravid následovně: „*Protože (premiér) nedůvěřuje lidem z ministerstva zahraničních věcí, že dosáhnou očekávaných výsledků, odebírá jim záměrně jejich pravomoci, které pak přerozděluje svým oblíbencům nebo jiným rezortům*“ (Ravid 2016a). Budováním strategických vztahů s klíčovými evropskými spojenci byli v létě 2016 pověřeni Netanjahuovi seniorní poradci Michael Oren a Jacob Nagel (The Times of Israel 2016). Když generální ředitel Gold protestoval, že nebyl záměrně přizván ke schůzce premiéra Netanjahua s americkým prezidentem Barackem Obamou na okraj plenárního zasedání Valného shromáždění OSN v New Yorku v září 2016, Netanjahu svůj negativní postoj vůči MZV ještě přiosťřil (Ravid 2016b).

K největší krizi vztahů mezi Úřadem premiéra a izraelským MZV došlo během organizace státního pohřbu bývalého izraelského prezidenta Šimona Perese v září 2016, kdy náročnou koordinaci příletu více než 70 delegací zahraničních státníků muselo izraelské MZV kvůli židovským pohřebním rituálům zajistit během necelých 24 hodin. Poté, co Netanjahu za organizaci pohřbu veřejně poděkoval pouze ministryni kultury Miri Regev, aniž by se zmínil o vysokém profesním nasazení pracovníků MZV, rozhodl se generální ředitel Gold na svou funkci rezignovat. Vůči premiérovi se však ani tentokrát ostřeji nevymezil a ukončení kariéry na MZV zdůvodnil pouze „*osobními důvody*“ (Ravid 2016b). Goldův mocenský pád může zároveň posloužit jako příklad jevu, který již v roce 2004 v rámci analýzy vztahů mezi Úřadem premiéra a MZV popsal Sasson Soffer jako „*umělé odstřižení*“ seniorních diplomatů od jejich rostoucího politického vlivu (Soffer 2004: 4).

Na pozici generálního ředitele izraelského MZV byl v říjnu 2016 se souhlasem premiéra jmenován Yuval Rotem, zkušený kariérní diplomat a bývalý izraelský velvyslanec v Austrálii (Winer, Ahrend 2016). Rotem se v čele MZV rozhodl prosazovat novou taktiku, jejímž jádrem je záměrné ustupování MZV z těch oblastí zahraniční politiky, nad nimiž vykonává přímou kontrolu Úřad premiéra. Platí to zejména pro relaci s USA, kterou od zvolení Donalda Trumpa americkým prezidentem v listopadu 2016 formuje Netanjahu osobně, neboť těží ze svého dlouholetého přátelství s nově zvoleným šéfem Bílého domu a jeho rodinou. Prezident Trump zároveň projevil svůj angažovaný zájem o hledání řešení izraelsko-palestinského konfliktu ihned svým slavnostním uvedením do funkce v lednu 2017, kdy jmenoval zvláštním zmocněncem pro blízkovýchodní mírový proces svého dlouholetého právního poradce Jasona Greenblatta, člena významné americké židovské rodiny, jenž je znám svým vlivem uvnitř AIPACu (Krupkin 2016). Projevem výrazného sblížení Netanjahuovy a Trumpovy administrativy se stala státní návštěva amerického prezidenta v Izraeli v květnu 2017, v jejímž průběhu zůstala role izraelského MZV upozaděna (Ahren 2017a). Nejsilnějším tématem izraelsko-amerických vztahů se stalo Trumpovo přelomové oznámení, že jeho

administrativa „je rozhodnuta oficiálně uznat Jeruzalém jako hlavní město Izraele“ (Trump 2017). Status Jeruzaléma je již od ukončení šestidenní války v roce 1967 sporný, neboť jej za své hlavní město považuje jak Izrael, tak Palestinská národní samospráva. Premiér a ministr zahraničních věcí v jedné osobě Netanjahu proto pokládal Trumpovo prohlášení, které zřetelně odráží dlouholeté zahraničně-politické úsilí izraelských vlád, jednoznačně za své diplomatické vítězství, aniž by k tomu potřeboval byrokratický aparát MZV.

Netanjahu se prostřednictvím Úřadu premiéra v roce 2017 výrazně angažoval také v bilaterální relaci s Ruskem a nově i ve vztazích s Evropskou unií. V prosinci 2017 vystoupil jako vůbec první izraelský politik v historii na zasedání Rady ministrů zahraničních věcí 28 členských států EU v Bruselu, aby je upozornil na nezbytnost uznání Jeruzaléma jako hlavního města židovského státu a vyzval EU k aktivnější roli v blízkovýchodním mírovém procesu (Keinon 2017). Izraelské MZV se tak opět ocitlo ve stínu Úřadu premiéra a aktivně hledalo vhodný zahraničně-politický prostor, kde by svou expertízou mohlo přispět k rozvoji diplomatických vztahů. První náměstkyně Chotovely a generální ředitel Rotem se proto rozhodli pokračovat v trendu, který již částečně nastínil Rotemův předchůdce Gold, a soustředili se na posilování bilaterálních vztahů s africkými zeměmi, Indií, Čínou, Austrálií či státy Latinské Ameriky. Premiér Netanjahu jejich iniciativu podporoval formou státních návštěv do těchto teritorií v průběhu let 2016–2018 (Lazaroff 2017; Davidovich 2018). Jeho doprovodné delegace se často vyznačovaly velkým důrazem na spolupráci v oblasti výzkumu, vědeckých technologií a podporu *start-upového* ekosystému (MFA 2017; MFA 2018).

Generální ředitel MZV Rotem v průběhu roku 2018 pokračoval v trendu úzké spolupráce s Úřadem premiéra na nekonfliktních zahraničně-politických úkolech. Setkal se například s ministry zahraničních věcí Keni, Thajska, Srí Lanky, Guatemaly a Paraguaye. V rámci politických konzultací Rotem navštívil také Moldavsko, Srbsko či Černou Horu (Rotem 2018). Za jeho vedení izraelské MZV ustoupilo v zahraničně-politické relaci s USA značně do pozadí a soustředilo se ve vztazích s Washingtonem zejména na úkoly administrativního rázu, kterými jej pověřoval Úřad premiéra. Jedním z těchto úkolů byla například organizační a logistická příprava přesunu amerického velvyslanectví z Tel Avivu do Jeruzaléma v květnu 2018, což premiér Netanjahu i prezident Trump shodně prezentovali jako přelomový moment historického významu (Bachner 2018). Šéf Bílého domu se tímto mimořádným diplomatickým gestem Netanjahuovi odvděčil za jeho dlouholetou osobní i politickou podporu. Lze tak konstatovat, že kariérní diplomat Rotem neprojevoval v průběhu let 2017–2018 – na rozdíl od svého předchůdce Golda – vůči Úřadu premiéra vlastní zahraničně-politické ambice v oblasti spolupráce s USA. Rovněž ve vztazích s klíčovými evropskými partnery a Ruskem akceptoval podřízené postavení svého rezortu. Usiloval naopak o to, aby se MZV soustředilo výhradně na věcné plnění instrukcí od Úřadu premiéra ve vztazích se strategickými partnery, a respektoval premiéra Netanjahua jako plnohodnotného ministra zahraničních věcí. O vliv na zahraniční politiku v průběhu v letech 2017–2018 s Netanjahuem aktivně nesoupeřila ani první náměstkyně Chotovely.

Generální ředitel MZV Rotem však nerezignoval na identifikaci vysoce specializovaných oblastí zahraniční politiky, kde Úřad premiéra nedisponuje potřebnou expertízou, zkušenostmi či jazykovými znalostmi a bude proto připraven naslouchat doporučením kariérních diplomatů z MZV. Kromě vztahů s Indií a Čínou se MZV pod Rotemovým vedením začalo intenzivně věnovat také tématu tzv. digitální diplomacie, jež se v izraelském pojetí nezaměřuje pouze na prostředí sociálních médií, ale také na preventivní boj proti sofistikovaným dezinformačním kampaním radikálních islamistů, jež cílí nejen na oficiální představitele Státu

Izrael, ale také na jeho občany či Židy obecně (International Conference on Digital Diplomacy Israel 2017). K minimalizaci negativních dopadů dezinformačních kampaní využívají experti z MZV nejmodernější technologie a algoritmy, včetně prvků umělé inteligence (Ratzon 2018).

Vzhledem k dominanci Úřadu premiéra nad diplomatickými vztahy s administrativou prezidenta Trumpa a klíčovými partnery Izraele v Evropě lze předpokládat, že v těchto oblastech zahraniční politiky bude vliv Úřadu premiéra i nadále převládat nad MZV až do konce Netanjahuova třetího volebního období.⁷ Nebude-li po příštích parlamentních volbách na pozici ministra zahraničních věcí jmenován silný a vlivný koaliční partner s vlastními zahraničně-politickými preferencemi, lze vzhledem ke zkušenosti z posledních let – zejména z období po roce 2015 – předpokládat, že se MZV bude i nadále soustředit na budování kredibility Izraele vůči africkým, asijským a latinsko-americkým státům a hledání nových diplomatických spojenců především na mezinárodních fórech.

Závěr

Koncept centrality národní bezpečnosti ovlivňuje zahraniční politiku Izraele již od roku 1948 a promítá se do vazeb mezi Úřadem premiéra a MZV. Permanentní pocit ohrožení, pro nějž izraelští odborníci na národní bezpečnost používají pojmy jako „stav nevyhnutelnosti války, spící válka, obléhaný mír či obklíčený stát“ (Inbar 2008: 57; Horowitz 1993: 11; Mearsheimer, Walt 2008: 81; Kimmerling 1993: 199) má za následek dominanci bezpečnostních otázek rovněž v oblasti zahraniční politiky. První premiér Ben-Gurion usiloval již od vyhlášení izraelské státnosti o to, aby byl vliv izraelského MZV v bezpečnostních otázkách omezen navzdory faktu, že tato témata nezřídka přímo souvisela s výkonem zahraniční politiky. Izraelské MZV se tak záhy ocitlo v podřízeném postavení vůči Úřadu premiéra. Složitý vztah mezi MZV a Úřadem premiéra byl v některých obdobích umocněn také tím, že premiér zároveň zastával i funkci ministra zahraničních věcí.

Kumulování funkce premiéra a ministra zahraničních věcí v jedné osobě se opakovaně projevilo také v analyzovaném období tří po sobě jdoucích vládních kabinetů současného premiéra Netanjahu v letech 2009–2018, jimiž se zabýval tento článek. Premiér Netanjahu zastával funkci ministra zahraničních věcí v průběhu všech svých tří volebních období. Zatímco v průběhu prvních dvou volebních období v letech 2009–2013 a 2013–2015 vedl Netanjahu izraelské MZV pouze dočasně několik měsíců kvůli probíhajícímu vyšetřování jeho hlavního koaličního partnera Liebermana, během třetího volebního období od května 2015 až do prosince 2018, kdy byl tento článek dokončen, se již jednalo o stav permanentní. Netanjahu opakovaně zasahoval do tradičních úkolů MZV záměrně tím, že kontrolou vybraných klíčových agend pověřoval své blízké poradce z Úřadu premiéra, čímž pozici MZV výrazně oslabil. Tento trend se ve sledovaném období nejmarkantněji projevil v případě bilaterálních vztahů s USA, kdy vysocí představitelé MZV přestali být zváni na vrcholná setkání Netanjahuova týmu s vlivnými členy americké administrativy. Netanjahuova monopolizace vztahů s USA dosáhla vrcholu v lednu 2017 po nástupu administrativy prezidenta Trumpa, jenž se od počátku netajil svými dlouholetými přátelskými vztahy s izraelským premiérem. Za svůj největší diplomatický úspěch Netanjahu jako předseda vlády a zároveň ministr zahraničních věcí v jedné osobě pokládal Trumpovo uznání Jeruzaléma jako hlavního města

⁷ Nadcházející parlamentní volby do Knesetu se v důsledku prosincové vládní krize uskuteční v předčasném termínu na začátku dubna 2019. Řádným termínem voleb by byl listopad 2019.

Státu Izrael, s čímž byl spojen rovněž symbolický přesun amerického velvyslanectví z Tel Avivu do Jeruzaléma v květnu 2018 (Keinon, Wilner, Rasgon 2018).

Na základě provedené analýzy lze konstatovat, že premiér Netanjahu v průběhu svého dosud posledního volebního období významně přispěl k dalšímu oslabování pozice MZV v procesu tvorby izraelské zahraniční politiky. Po jmenování Netanjahua premiérem a zároveň ministrem zahraničních věcí v květnu 2015 ztratilo MZV definitivně vliv na podobu relace s USA ve prospěch Netanjahuových poradců. Přátelské vztahy izraelského předsedy vlády s americkým prezidentem Trumpem navíc měly za následek, že Úřad premiéra začal od roku 2017 výrazněji zasahovat také do vztahů Izraele s EU v otázkách blízkovýchodního mírového procesu, v němž dosud MZV dominovalo. Izraelská diplomacie se pod vedením generálního ředitele Golda a později jeho nástupce Rotema snažila zejména od roku 2016 Úřadu premiéra nabídnout vlastní expertízu v nových oblastech zahraniční politiky, které mohou přispět ke zvýšení vlivu Izraele na mezinárodním poli. Patří mezi ně zlepšování vztahů s africkými zeměmi, orientace na vztahy s Indií, Čínou, Austrálií či vybranými zeměmi Latinské Ameriky v čele s Mexikem a Argentinou či sféra digitální diplomacie (Ahren 2017b). Ve vztazích se zmíněnými zeměmi je patrná úzká spolupráce mezi MZV a Úřadem premiéra, která vrcholí společnou přípravou Netanjahuových státních návštěv do těchto teritorií.

Z výzkumu dále vyplývá, že charakter vazby mezi izraelským MZV a Úřadem premiéra podléhá ve zkoumaném období vysoké míře personifikace. Zatímco ministryně zahraničních věcí Livni disponovala v Olmertově vládě prostorem pro vlastní zahraničně-politické aktivity, s nástupem Netanjahua do premiérského úřadu se vztahy s ministrem Liebermanem vychýlily v neprospěch MZV. Když v květnu 2015 Netanjahu začal zastávat zároveň také funkci ministra zahraničních věcí, netajil se svým skeptickým postojem ke kariérním diplomatům zejména v oblastech souvisejících s národní bezpečností (Ravid 2016a). Někteří diplomaté v reakci neváhali premiéra označit za doslova „*antagonistického*“ vůči jejich rezortu (Keinon 2016). Netanjahu v průběhu let 2016 a 2017 pokračoval ve vymezování vůči profesnímu aparátu MZV a stavěl se do pozice jediného aktivního ochránce izraelských bezpečnostních zájmů na mezinárodním poli. Diplomatické úspěchy navíc Netanjahuovi pomáhly odvádět pozornost izraelské veřejnosti od závažných korupčních skandálů, kterým od počátku roku 2017 čelí na domácí politické scéně (Halbfinger, Kershner 2018). V případě, že se Netanjahuovi podaří v nadcházejících parlamentních volbách v dubnu 2019 obhájit počtvrté za sebou premiérský mandát, je pravděpodobné, že pozice izraelského MZV zůstane nadále oslabena. Dosavadní historická zkušenost naznačuje, že izraelská diplomacie by mohla získat větší nezávislost na Úřadu premiéra pouze za předpokladu, že křeslo ministra zahraničních věcí v nové vládě obsadí silný a ambiciózní koaliční partner, který se bude chtít vůči Netanjahuovi v zahraničně-politických tématech aktivně vymezit. Směr akademického výzkumu by se v budoucnu proto mohl soustředit na to, zda po obsahovém i personálním oddělení pozic izraelského premiéra a ministra zahraničních věcí dojde k zahájení procesu opětovné stabilizace vztahů mezi MZV a Úřadem premiéra v procesu tvorby zahraniční politiky.

LITERATURA:

- AHREN, Raphael (2013). The annexationist who now heads the Foreign Ministry. *The Times of Israel* [online]. 20. 3. 2013 [cit. 2017-12-15]. Dostupné z WWW: <<http://www.timesofisrael.com/the-annexationist-who-now-heads-the-foreign-ministry/>>.
- AHREN, Raphael (2016). Dore Gold: South Africa 'ready to hear' Israel's arguments. *The Times of Israel* [online]. 14. 3. 2016 [cit. 2017-12-15]. Dostupné z WWW: <<http://www.timesofisrael.com/dore-gold-south-africa-ready-to-hear-israels-arguments/>>.
- AHREN, Raphael (2017a). Trump set to become first sitting US president to visit Western Wall. *The Times of Israel* [online]. 15. 5. 2017 [cit. 2017-12-31]. Dostupné z WWW: <<https://www.timesofisrael.com/trump-set-to-become-first-sitting-us-president-to-visit-western-wall/>>.
- AHREN, Raphael (2017b). In bid to boost Africa ties, Israel to open embassy in Rwanda. *The Times of Israel* [online]. 28. 11. 2017 [cit. 2017-12-15]. Dostupné z WWW: <<https://www.timesofisrael.com/in-bid-to-boost-africa-ties-israel-to-open-embassy-in-rwanda/>>.
- AVI-HAI, Avraham (2013). Levi Eshkol: Forgotten Hero. *The Jerusalem Post* [online], 17. 10. 2013 [cit. 2016-12-13]. Dostupné z WWW: <<http://www.jpost.com/Opinion/Op-Ed-Contributors/Levi-Eshkol-Forgotten-hero-329063>>.
- BACHNER, Michael (2018). „You have made history“: Netanyahu Hails Trump at Jerusalem embassy opening. *The Times of Israel* [online]. 14. 5. 2018 [cit. 2018-10-28]. Dostupné z WWW: <<https://www.timesofisrael.com/you-have-made-history-netanyahu-hails-trump-at-jerusalem-embassy-opening/>>.
- BARAK, Oren; SHEFFER, Gabriel (2009). Introduction. In BARAK, Oren; SHEFFER, Gabriel (eds.). *Existential Threats and Civil Security Relations*. Lanham: Lexington Books, pp. 1–18.
- BARAK, Oren; SHEFFER, Gabriel (2010). The Study of Civil-Military Relations in Israel: A New Perspective. In SHEFFER, Gabriel; BARAK, Oren (eds.). *Militarism and Israeli Society*. Bloomington: Indiana University Press, pp. 14–42.
- BAR-OR, Amir (2010). The Making of Israel's Political Security Culture. In SHEFFER, Gabriel; BARAK, Oren (eds.). *Militarism and Israeli Society*. Bloomington: Indiana University Press, pp. 259–280.
- BBC (2012). Israel Foreign Minister Avigdor Lieberman resigns. *BBC News* [online]. 14. 12. 2012 [cit. 2016-12-12]. Dostupné z WWW: <<http://www.bbc.com/news/world-middle-east-20731396>>.
- BEN-ELIEZER, Uri (1995). A Nation-in-Arms: State, Nation, and Militarism in Israel's First Years. *Comparative Studies in Society and History*. Vol. 39, no. 2, pp. 264–285. <https://doi.org/10.1017/S0010417500019666>
- BEN-ELIEZER, Uri (2004). Post-Modern Armies and the Question of Peace and War: The Israeli Defense Forces in the New Times. *International Journal of Middle East Studies*. Vol. 36, no. 1, pp. 49–70. <https://doi.org/10.1017/S0020743804361039>
- BENN, Aluf (2007). Livni and Fayad meet, discuss improving Palestinians' lives. *Haaretz* [online]. 8. 7. 2007 [cit. 2017-12-14]. Dostupné z WWW: <<https://web.archive.org/web/20081015165648/http://www.haaretz.com/hasen/spages/879606.html>>.
- BROWNSTEIN, Lewis (1977). Decision making in Israeli Foreign Policy: An Unplanned Process. *Political Science Quarterly*. Vol. 92, no. 2, pp. 259–279. <https://doi.org/10.2307/2148353>
- BUREŠ, Jaroslav (2008). Blízký východ, Středomoří a Afganistán v české zahraniční politice. In KOŘAN, Michal (ed.). *Česká zahraniční politika v roce 2007. Analýza ÚMV*. Praha:

- Ústav mezinárodních vztahů, pp. 268–295.
- CAVARI, Amnon; NEYER, Elan (2014). From Bipartisanship to Dysergia: Trends in Congressional Actions Toward Israel. *Israel Studies*. Vol. 19, no. 3, pp. 1–12. <https://doi.org/10.2979/israelstudies.19.3.1>
- ČEJKA, Marek; JEŽOVÁ, Michaela (2012). Blízký východ, Středomoří a Afganistán v české zahraniční politice. In KOŘAN, Michal; DYTRICH, Ondřej (eds.). *Česká zahraniční politika v roce 2011. Analýza ÚMV*. Praha: Ústav mezinárodních vztahů, pp. 215–226.
- Daily News Bulletin (1964). Feldman, Eshkol to Finalize Today Plans for Prime Minister's Visit. *Jewish Telegraphic Agency Bulletin*. Vol. 31, no. 67, pp. 1–4.
- Daily News Bulletin (1965). Establishment of German-Israel Diplomatic Relations Announced. *Jewish Telegraphic Agency Bulletin*. Vol. 32, no. 94, pp. 1–4.
- DAVIDOVICH, Joshua (2018). Netanyahu arrives to India, is greeted on tarmac by PM Modi. *The Times of Israel* [online]. 14. 1. 2018 [cit. 2018-10-28]. Dostupné z WWW: <<https://www.timesofisrael.com/netanyahu-arrives-in-india-greeted-on-tarmac-by-pm-modi/>>.
- ELDAR, Akiva (2018). Netanyahu's one man show leaves no room for foreign minister. *Al Monitor* [online]. 25. 9. 2018 [cit. 2018-10-28]. Dostupné z WWW: <<https://www.al-monitor.com/pulse/originals/2018/09/israel-myanmar-us-benjamin-netanyahu-foreign-minister-un.html>>.
- FATTAL, Michael (2015). World May Find Israel's New Deputy Foreign Minister Hard to Swallow. *Haaretz* [online]. 15. 5. 2015 [cit. 2017-12-15]. Dostupné z WWW: <<https://www.haaretz.com/israel-news/1.656661>>.
- FREEDMAN, Robert O. (2014). Israel and Russia: Jerusalem and its Relations with Moscow under Putin. In SHINDLER, Colin (ed.). *Israel and the World Powers. Diplomatic Alliances and International Relations Beyond the Middle East*. Londýn: I.B. Tauris Publishing, pp. 125–154.
- FREILICH, Charles D. (2012). *Zion's Dilemmas: How Israel Makes National Security Policy*. New York: Cornell University Press.
- FRIEDSON, Michael (2010). The PM-FM blow-up: Confrontation or mechanism? *The Jerusalem Post* [online]. 27. 12. 2010 [cit. 2017-12-16]. Dostupné z: <<http://www.jpost.com/Opinion/Op-Ed-Contributors/The-PM-FM-blow-up-Confrontation-or-mechanism>>.
- GAZIT, Mordechai (2002). *Israeli Diplomacy and the Quest for Peace*. London: Routledge.
- HAARETZ (2014). Netanyahu's AIPAC Speech. *Haaretz* [online]. 4. 3. 2014 [cit. 2017-12-17]. Dostupné z WWW: <<https://www.haaretz.com/israel-news/1.577920>>.
- HALBFINGER, David; KERSHNER, Isabel (2018). Corruption Charges Suggested for Netanyahu. *The New York Times* [online]. 13. 2. 2018 [cit. 2018-03-05]. Dostupné z WWW: <<https://www.nytimes.com/2018/02/13/world/middleeast/netanyahu-israel-corruption.html>>.
- HEFEZ, Nir; BLOOM, Gadi (2006): *Ariel Sharon. A life*. New York: Random House.
- HOROWITZ, Dan (1993). The Israeli Concept of National Security. In YANIV, Avner (ed.). *National Security and Democracy in Israel*. Jerusalem: Lynne Rienner Publishers, pp. 11–54. https://doi.org/10.1007/978-1-349-17282-5_4
- INBAR, Efraim (2007). How Israel Bungled the Second Lebanon War. *Middle East Quarterly*. Vol. 14, no. 3, pp. 57–65.
- INBAR, Efraim (2008). *Israel's National Security. Issues and Challenges since the Yom Kippur War*. Abingdon: Routledge.
- INBAR, Efraim (2013). Israel is Not Isolated. *Mideast Security and Policy Studies*. Vol. 99,

pp. 1–29.

- INTERNATIONAL CONFERENCE ON DIGITAL DIPLOMACY ISRAEL (2017). About the conference. *Israeli Ministry of Foreign Affairs* [online]. 5. 12. 2017 [cit. 2018-10-28]. Dostupné z WWW: <<http://ddconfisrael.mfa.gov.il/content/about>>.
- ISRAELI, Tzipi (2018). National Security Index. Public Opinion Survey 2017-2018 [online]. 27. 1. 2018 [cit. 2018-10-28]. Dostupné z WWW: <<http://www.inss.org.il/national-security-index/>>.
- ISSACHAROFF, Jeremy (2013). Diplomacy and National Security. *Haaretz* [online]. 27. 6. 2013 [cit. 2017-12-17]. Dostupné z WWW: <<https://www.haaretz.com/opinion/.premium-1.532436>>.
- JEŽOVÁ, Michaela; BECHYŇSKÝ, Bronislav (2014). Blízký východ, Středomoří a Afganistán v české zahraniční politice. In KOŘAN, Michal (ed.). *Česká zahraniční politika v roce 2013. Analýza ÚMV*. Praha: Ústav mezinárodních vztahů, pp. 201–218.
- KALHOUSOVÁ, Irena (2015). Relations between Israel and the Czech Republic: From Sentiment to Pragmatism? *INSS Strategic Assessment*. Vol. 18, no. 3, pp. 93–104.
- KAMPEAS, Ron (2007). Livni's Speech to AIPAC. *Jewish Telegraphic Agency* [online]. 12. 3. 2007 [cit. 2017-12-13]. Dostupné z WWW: <<https://www.jta.org/2007/03/12/news-opinion/politics/text-of-livni-speech-to-aipac>>.
- KEINON, Herb (2016). Is Netanyahu out to destroy Israel's Foreign Ministry? *The Jerusalem Post* [online]. 16. 9. 2016 [cit. 2017-12-15]. Dostupné z WWW: <<http://www.jpost.com/Israel-News/The-Netanyahu-led-Foreign-office-is-a-ministry-adrift-467848>>.
- KEINON, Herb (2017). Netanyahu in Brussels: Recognizing Jerusalem as capital can promote peace. *The Jerusalem Post* [online]. 11. 12. 2017 [cit. 2018-01-02]. Dostupné z WWW: <<http://www.jpost.com/Israel-News/Benjamin-Netanyahu/Netanyahu-in-Brussels-Recognizing-Jerusalem-as-capital-can-promote-peace-51768>>.
- KEINON, Herb; WILNER, Michael; RASGON, Adam (2018). U.S. to move embassy to Jerusalem in phases, beginning in May. *The Jerusalem Post* [online]. 25. 2. 2018 [cit. 2018-03-01]. Dostupné z WWW: <<http://www.jpost.com/Israel-News/US-to-move-embassy-in-phases-beginning-in-May-543530>>.
- KIMMERLING, Baruch (1993). Patterns of Militarism in Israel. *European Journal of Sociology*. Vol. 34, no. 2, pp. 196–223. <https://doi.org/10.1017/S0003975600006640>
- KRUPKIN, Taly (2016). Trump Names Jason D. Greenblatt, His Company Lawyer, Special International Negotiations Representative. *Haaretz* [online]. 24. 12. 2016 [cit. 2017-30-12]. Dostupné z WWW: <<https://www.haaretz.com/us-news/trump-names-his-company-lawyer-chief-international-negotiator-1.5477908>>.
- KUPERMAN, Ranan D. (2003). The Effect of Domestic and Foreign Pressure on Israeli Decisions to Use Limited Military Force. *Journal of Peace Research*. Vol. 40, no. 6, pp. 677–694.
- LAZAROFF, Tova (2017). Netanyahu: Israel and China must cooperate on security and trade. *The Jerusalem Post* [online]. 20. 3. 2017 [cit. 2018-10-28]. Dostupné z WWW: <<https://www.jpost.com/Israel-News/Benjamin-Netanyahu/After-Saudi-King-visit-China-steps-up-Mideast-engagement-with-Netanyahu-484679>>.
- LISSAK, Moshe (1993). Civilian Components in the National Security Doctrine. In YANIV, Avner (ed.). *National Security and Democracy in Israel*. Londýn: Lynne Rienner Publishers, pp. 55–80.
- MEARSHEIMER, John J.; WALT, Stephen J. (2008). *The Israel Lobby and US Foreign Policy*. New York: Penguin Books.

- MFA (2013). Elkin, Zeev, MK. *Israel Ministry of Foreign Affairs* [online; cit. 2017-12-16]. Dostupné z WWW: <<http://mfa.gov.il/MFA/AboutIsrael/State/Personalities/Pages/Zeev-Elkin.aspx>>.
- MFA (2015). Tzipi Hotovely, Deputy Minister of Foreign Affairs. *Israel Ministry of Foreign Affairs* [online; cit. 2017-12-16]. Dostupné z WWW: <<http://mfa.gov.il/MFA/AboutIsrael/State/Personalities/Pages/Tzipi-Hotovely.aspx>>.
- MFA (2016). Moshe Sharett. *Israeli Ministry of Foreign Affairs* [online; cit. 2017-12-12]. Dostupné z WWW: <<http://mfa.gov.il/MFA/AboutIsrael/State/Pages/Moshe%20Sharett.aspx>>.
- MFA (2017). Israel and Australia sign bilateral agreements. Israeli Ministry of Foreign Affairs [online]. 23. 2. 2017 [cit. 2018-10-28]. Dostupné z WWW: <<http://mfa.gov.il/MFA/PressRoom/2017/Pages/Israel-and-Australia-sign-bilateral-agreements-23-February-2017.aspx>>.
- MFA (2018). PM Netanyahu's state visit to India. Israeli Ministry of Foreign Affairs [online]. 14. 1. 2018 [cit. 2018-10-28]. Dostupné z WWW: <<http://mfa.gov.il/MFA/PressRoom/2018/Pages/PM-Netanyahu's-official-visit-to-India-14-January-2018.aspx>>.
- MICHAEL, Kobi (2010). Military Knowledge and Weak Civilian Control in the Reality of Low Intensity Conflict – The Israeli Case. In SHEFFER, Gabriel; BARAK, Oren (eds.) *Militarism and Israeli Society*. Bloomington: Indiana University Press, pp. 42–66. <https://doi.org/10.2979/ISR.2007.12.1.28>
- MICHAEL, Kobi; SIBONI, Gabi (2016). The First Circle of Military Challenges Facing Israel: Multiple Arenas and Diverse Enemies. In KURZ, Anat; BROM, Shlomo (eds.). *Strategic Survey for Israel 2016-2017*. Tel Aviv: INSS, pp. 203–213.
- MILLER, Benjamin (2001). The Concept of Security. Should it be Redefined? In BAR-JOSEPH, Uri (ed.) *Israel's National Security Towards the 21st Century*. London: Frank Cass Publishers, pp. 13–42.
- NETANJAHU, Benjamin (2016). Prime Minister Netanyahu's remarks at the Knesset. The Knesset [online]. 7. 3. 2016 [cit. 2018-10-28]. Dostupné z WWW: <https://www.gov.il/.../english_mediacycenter_speeches_documents_enspeechknesset070316_1.docx>.
- PERI, Yoram (1983). *Between Battles and Ballots. Israeli Military in Politics*. Cambridge: Cambridge University Press.
- RATSON, Elad (2018). Diplomacy in the Age of Information Technology. Vystoupení na DLD Tel Aviv Conference 2018, 5. 6. 2018. Dostupné také z WWW: <<http://mfa.gov.il/mfa/innovativeisrael/sciencetech/pages/dld-tel-aviv-showcases-israels-vibrant-high-tech-sector-06-sept-2018.aspx>>.
- RAVID, Barak (2014). Kerry Places Blame on Israel for Crisis in Peace Talks. *Haaretz* [online]. 8. 4. 2014 [cit. 2017-08-07]. Dostupné z WWW: <<http://www.haaretz.com/israel-news/.premium-1.584518>>.
- RAVID, Barak (2016a). Netanyahu to Defense Officials: 'You Don't Need the Foreign Ministry People; I'm Here'. *Haaretz* [online]. 14. 10. 2016 [cit. 2017-12-16]. Dostupné z WWW: <<https://www.haaretz.com/israel-news/.premium-1.747452>>.
- RAVID, Barak (2016b). Dore Gold Resigns as Director General of Foreign Ministry. *Haaretz* [online]. 13. 10. 2016 [cit. 2017-12-20]. Dostupné z WWW: <<https://www.haaretz.com/israel-news/1.747270>>.
- ROSENHEK, Zeev; MAMAN, Daniel; BEN-ARI, Eyal (2003). The Study of War and the Military in Israel: An Empirical Investigation and a Reflective Critique. *Middle East Study*. Vol.

- 35, no. 3, pp. 461–484. <https://doi.org/10.1017/S0020743803000199>
- ROTEM, Yuval (2018). Official Twitter Account. *Twitter* [online; cit. 2018-10-28]. Dostupné z WWW: <https://twitter.com/Yuval_Rotem?ref_src=twsrc^google|twcamp^serp|twgr^author>.
- RUDOREN, Jodi (2015). Netanyahu Appoints Hawkish Ally to Run Foreign Ministry. *The New York Times* [online]. 25. 5. 2015 [cit. 2017-12-16]. Dostupné z WWW: <https://www.nytimes.com/2015/05/26/world/middleeast/netanyahu-names-new-director-of-israeli-foreign-ministry.html?_r=0>.
- SCHUEFTAN, Dan (2015). Israel's National Security: Challenges and Assets. *Israel Journal of Foreign Affairs*. Vol. 9, no. 1, pp. 7–28. <https://doi.org/10.1080/23739770.2015.1015300>
- SCHWEITZER, Yoram (2014). Defining the Victory in the Fight against an Army of “Terrorilla”. In KURZ, Anat; BROM, Shlomo (eds.) *The Lessons of Operation Protective Edge*. Tel Aviv: INSS, pp. 21–28.
- SCHWEITZER, Yoram (2016). The Weakening of Wilayat Sinai. *INSS Insight*, August, no. 851, pp. 1–4.
- SELA, Avraham (2010). Civil Society, the Military, and National Security: The Case of Israel's Security Zone in South Lebanon. In SHEFFER, Gabriel; BARAK, Oren (eds.). *Militarism and Israeli Society*. Bloomington: Indiana University Press, pp. 67–95.
- SHERWOOD, Harriet (2013). Avigdor Lieberman to return to Israeli cabinet after corruption acquittal. *The Guardian* [online]. 6. 11. 2013 [cit. 2017-12-16]. Dostupné z WWW: <<https://www.theguardian.com/world/2013/nov/06/avigdor-lieberman-return-israeli-cabinet>>.
- SHIFFER, Zalman F. (2010). The Debate over a Defence Budget in Israel. In SHEFFER, Gabriel; BARAK, Oren (eds.). *Militarism and Israeli Society*. Bloomington: Indiana University Press, pp. 213–237.
- SHLAIM, Avi; YANIV, Avner (1980). Domestic Politics and Foreign Policy in Israel. *International Affairs*. Vol. 56, no. 2, pp. 242–262. <https://doi.org/10.2307/2615407>
- SIBONI, Gabi (2014). Operations Cast Lead, Pillar of Defense, and Protective Edge: A Comparative Review. In KURZ, Anat; BROM, Shlomo (eds.). *The Lessons of Operation Protective Edge*. Tel Aviv: INSS, pp. 27–36.
- SOFFER, Sasson (2004). Towards Distant Frontiers: The Course of Israeli Diplomacy. *Israel Affairs*. Vol. 10, no. 1–2, pp. 1–9. <https://doi.org/10.1080/13537120412331321341>
- THE ALGEMEINER (2012). Clinton and Lieberman Hold Meeting in Washington. *The Algemeiner* [online]. 7. 2. 2012 [cit. 2017-12-12]. Dostupné z WWW: <<http://www.algemeiner.com/2012/02/07/clinton-and-lieberman-hold-meeting-in-washington/>>.
- THE JERUSALEM POST (2018). Appoint a foreign minister. *The Jerusalem Post* [online]. 24. 2. 2018 [cit. 2018-10-28]. Dostupné z WWW: <<https://www.jpost.com/Opinion/Appoint-a-foreign-minister-543523>>.
- THE NEW YORK TIMES (1998). Voices of Jews: We dreamed of a state with a different character. *The New York Times* [online]. 30. 4. 1998 [cit. 2017-12-12]. Dostupné z WWW: <<http://www.nytimes.com/1998/04/30/world/voices-of-jews-we-dreamed-of-a-state-with-a-different-character.html>>.
- THE TIMES OF ISRAEL (2016). Michael Oren named deputy minister in charge of public diplomacy. *The Times of Israel* [online]. 1. 8. 2018 [cit. 2017-12-12]. Dostupné z WWW: <<http://www.timesofisrael.com/michael-oren-named-deputy-minister-in-reshuffle/>>.
- TRUMP, Donald (2017). Statement by President Trump on Jerusalem. *The White House* [on-

- line]. 6. 12. 2017 [cit. 2017-12-30]. Dostupné z WWW: <<https://www.whitehouse.gov/briefings-statements/statement-president-trump-jerusalem/>>.
- WAXMAN, Dov (2006). *The Pursuit of Peace and the Crisis of Israeli Identity. Defending / Defining the Nation*. New York: Palgrave Macmillan.
- WINER, Stuart; AHREN, Raphael (2016). Career diplomat tapped as stand-in as Foreign Ministry head quits. *The Times of Israel* [online]. 13. 10. 2016 [cit. 2017-12-15]. Dostupné z WWW: <<http://www.timesofisrael.com/career-diplomat-tapped-as-stand-in-after-foreign-ministry-head-quits/>>.
- YADLIN, Amos (2016). Deterrence, Miscalculation, and the Next Round. *INSS Insight*. October, vol. 863, pp. 1–4.